

کلوخ‌های کمک‌درسی و ذهن دانش‌آموز

دکتر حیدر تورانی، پژوهشگر و سرپرست سابق سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

رشد جوانه
شماره ۶۳
بهار ۱۳۹۸

دکتر حیدر تورانی، عضو هیئت علمی پژوهشی برنامه‌ریزی درسی می‌گوید در آموزش کودکان و نوجوانان، باید آموزه‌های مهم‌تر و ارزشمندتر، با اصول صحیح، ابتدا در ذهن آن‌ها استقرار یابد، سپس به آموزش‌های کمکی و جنبی رو آورده شود. به باور او عدم رعایت تقدم و تأخر در آموزش‌ها، و نشان دادن کتاب‌های کمک‌درسی، تست و آزمون به جای مفاهیم اصلی کتاب درسی و عادت دادن ذهن دانش‌آموزان به حفظ و پخته‌خواری، به جای خلاقیت و حل مسئله مانع از آموزش صحیح می‌شود. این یادداشت کوتاه را بخوانید.

کلوخ‌ها به مثابه کتاب‌های درسی و مواد و رسانه‌های آموزشی رسمی، سنگریزه‌ها محتوای تربیتی و پرورشی، ماسه‌ها آموزه‌های مکمل و لیوان آب هم آغوش گرم و پر محبت معلم و نشاط و شادابی کلاس درس است. آشکار است که اگر ما ذهن دانش‌آموز را از ابتدا با آموزه‌های مکمل (محفوظات و دانش و اطلاعات اضافی و به اصطلاح امروزی‌ها با تست و آزمون و مطالب پخته) پر کنیم، دیگر جایی برای خلاقیت، حل مسئله و پویایی نمی‌ماند. یادمان باشد اولاً قرار نیست این ظرف به هر قیمتی و با هر چیزی پر شود و دانش‌آموز ما هر چیزی را در ذهن سراپا آماده یادگیری‌های جدید خویش بریزد؛ ثانیاً بهتر است ابتدا آموزه‌های ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی رسمی، که مبتنی بر فنون و آداب صحیح آموزش و یادگیری است به دانش‌آموز آموخته شود و آن‌گاه اگر در فرایند صحیح آموزش و یادگیری، او نیازی به دیگر آموزه‌ها داشت، با تشخیص معلم و متخصصان موضوعی تعلیم و تربیت، و نه هر نسخه‌پیچ ناآشنا تغذیه شود.

تصور کنید می‌خواهید یک ظرف شیشه‌ای خالی را با چند تکه کلوخ، مقداری سنگریزه و مقداری ماسه نرم پر کنید و سپس یک لیوان آب روی آن بریزید. به‌طور طبیعی ابتدا کلوخ‌ها را در شیشه قرار می‌دهیم، سپس سنگریزه‌ها را در آن می‌ریزیم. با تکان دادن شیشه، سنگریزه‌ها لابه‌لای کلوخ‌ها جای می‌گیرد؛ آن‌گاه ماسه را در ظرف ریخته، شیشه را مجدداً تکان می‌دهیم تا ماسه‌ها فضاهای خالی بین سنگریزه‌ها و کلوخ‌ها را پر کنند. در پایان یک لیوان آب را به آرامی در داخل شیشه می‌ریزیم که آب راهش را از کوچک‌ترین فضاها می‌یابد و آرام در شیشه جای می‌گیرد.

سوال: اگر ابتدا شیشه را با ماسه پر کنیم چه اتفاقی می‌افتد؟ طبعاً دیگر جایی نه برای سنگریزه‌ها، نه برای کلوخ‌ها و نه حتی برای آب می‌ماند.

ذهن دانش‌آموزی شبیه به همان ظرف است که انواع آموزه‌ها، دانش و اطلاعات گوناگون در آن قرار می‌گیرد؛ اما بسیار مهم است که این آموخته‌ها با چه ترتیبی فضای ذهن او را پر کنند.